

UROLOGIK QON KETISHLARDA MAHALLIY GEMOSTAZ UCHUN LAGOCHILUSNING KLINIK QO‘LLANILISHI

Allazov S.A.

*Tibbiyot fanlari doktori, professor
Samarqand davlat tibbiyot universiteti,
Samarqand, O‘zbekiston*

Annotatsiya: *Lagochilus inebrians* poyasi, barglari va gullarida diterpen spirt lagoxilin saqlashi tufayli qon to‘xtatuvchi xususiyatga ega bo‘lgan mahalliy dorivor o‘simlikdir. Muallif lagochilusning suyuq ekstraktini (10 % li damlama va 12 % li nastoyka) operatsion yaralarda gemostaz maqsadida, urologik kelib chiqishli makrogematuriyalarda, adenomektomiyalarda, chaqmoq tezligida kechuvchi Furnye gangreniyasi bo‘yicha “agressiv jarrohlik”da hamda tashqi jinsiy a‘zolar shikastlanishlarida ijobiy samara bilan qo‘llagan.

Kalit so‘zlar: *urologik kasalliklar, qon ketishlar, lagochilus, gemostaz.*

КЛИНИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ ЗАЙЦЕГУБА ОПЬЯНЯЮЩЕГО ДЛЯ ЛОКАЛЬНОГО ГЕМОСТАЗА ПРИ УРОЛОГИЧЕСКИХ КРОВОТЕЧЕНИЯХ

Аллазов С.А.

*Доктор медицинских наук, профессор
Самаркандский Государственный Медицинский Университета,
Самарканд, Узбекистан*

Аннотация: *Зайцегуб опьяняющий (Lagochilus inebrians Bge)* отечественное кровоостанавливающее лекарственное растение, благодаря содержащемуся в стеблях, листьях и цветках diterпеновому спирту лагохилину. Автор с положительным эффектом использовал жидкий экстракт лагохилуса (10%-ный настой и 12%-ная настойка) для гемостаза операционных ран, при макрогематуриях урологического характера,

аденомэктомиях, при «агрессивной хирургии» по поводу молниеносной гангрены Фурнье, а также при повреждениях наружных половых органов.

Ключевые слова: урологические заболевания, кровотечения, лагохилус, гемостаз.

CLINICAL USE OF ZAITZEGUB OP'YANAYUSHCHIY FOR LOCAL HEMOSTAS IN UROLOGICAL BLEEDING

Allazov S.A.

*Doctor of Medical Sciences, Professor
Samarkand State Medical University,
Samarkand, Uzbekistan*

Abstract: *The intoxicating harelip (Lagohilus inebriane Bge) is a domestic hemostatic medicinal plant due to the diterpene alcohol lagochilin contained in the stems, leaves, tsets. The author with a positive effect used a liquid extract (10% infusion and 12% tincture) of lagohilus for the purpose of hemostasis of surgical wounds, with macrohematuria of a urological nature, adenomectomy, "aggressive surgery" for fulminant Fournier's gangrene and damage to the external genital organs.*

Key words: *urological diseases, bleeding, lagokhilus, hemostasis.*

Kirish. So‘nggi yillarda minimal invaziv davolash usullari va texnologiyalariga katta qiziqish tufayli an’anaviy (ochiq) adenomektomiya vaqtida gemostatik o‘simlik preparatlaridan foydalanish deyarli unutilib ketdi, holbuki amaliy urologiyada bu operatsiyaga holatlarning yarmidan ko‘pida murojaat qilishga to‘g‘ri keladi. Prostata adenomektomiyasida “Lagoden” preparatining gemostatik samarasi ishonchli tarzda isbotlangan. Shuningdek, ayrim yakka holatlarda prostata adenomektomiyasi paytida P.M. Shorlujan (1957) va I.M. Mamyshev (1957) tomonidan qon to‘xtatuvchi vosita sifatida mast qiluvchi lagochilus (Lagochilus inebrians) qo‘llanilgan.

Shu nuqtai nazardan, bizning fikrimizcha, 1955-yil 8-yanvarda SSSR Sog‘liqni saqlash vazirligi huzuridagi Farmakologiya qo‘mitasi tomonidan qon to‘xtatuvchi

vosita sifatida, keyinchalik esa sedativ vosita sifatida ruxsat etilgan lagochilus damlamasi va nastoykasi alohida qiziqish uygʻotadi (Akopov I.E., 1957).

Materiallar va usullar. Bemorlar kontingenti pastki siydik yoʻllari kasalliklari va patologik holatlari (uretrorragiyalar, gemorragik sistit, adenomektomiya vaqtida, operatsiyadan keyingi va kech davrda yuzaga kelgan qon ketishlar, siydik pufagi oʻsmalari), makrogematuriya bilan kechuvchi holatlar, operatsion yaralar, Furnye gangrenasi va tashqi jinsiy aʼzolar shikastlanishlari bilan kechuvchi qon ketishlardan iborat edi.

Lagochilusning suvli damlamasi (1:10 yoki 1:20) — 5% va 10% konsentratsiyada SSSR Davlat farmakopeyasi VIII nashriga muvofiq tayyorlanadi: 1 g kosachabarg (chashyelistik) 10 g qaynoq suvga (10% damlama) yoki 20 g qaynoq suvga (5% damlama). Damlamaning koʻrinishi damlangan choyga oʻxshash, tiniq, turganda biroz xiralashuvchi boʻlishi kerak. Taʼmi — achchiq, aromatik. Sovuq joyda 2–3 kundan ortiq saqlanmaydi. Kattalar uchun doza — kuniga 3–6 marta 1 choy qoshiqdan. Uy sharoitida damlama 1 stakan qaynoq suvga 3 osh qoshiq lagochilus kosachabarglari solinib, 6–8 soat davomida damlab tayyorlanadi. Kosachabarglar dorixonalarda retseptsiz beriladi. Mast qiluvchi lagochilus nastoykasi (tinktura) kosachabarglarni 96° etil spirtida 12 kun davomida, vaqti-vaqti bilan chayqatib, 10 qism (ogʻirlik boʻyicha) xomashyo va 90 qism (hajm boʻyicha) spirt nisbatida tayyorlanadi. Nastoyka sovuq joyda uzoq muddat xossalarini oʻzgartirmasdan saqlanishi mumkin. Kattalar uchun doza 1 choy qoshiq nastoyka 1/4 stakan suvga aralashtirib, kuniga 3–5 marta.

Operativ aralashuvlar va shikastlanishlarda gemostaz maqsadida qon ketayotgan operatsion yara yuzasiga yoki shikastlangan sohaga lagochilus nastoykasi bilan hoʻllangan salfetka 3–4 daqiqa davomida qoʻyiladi. Bu bogʻlash yoki kuydirish (elektrokoagulyatsiya) kabi nisbatan invaziv gemostaz usullarini almashtiradi.

Natijalar. Oʻtkazilgan monovariant tahlil shuni koʻrsatdiki, lagochilus damlamasini instillyatsiya koʻrinishida qoʻllash uretra yoki siydik pufagidan qon ketishini 10 daqiqadan 1 soatgacha boʻlgan vaqt ichida toʻxtatishga yordam beradi.

Uretrorragiyali 32 bemordan 29 tasida adenoma o'rniga lagochilus damlamasi yoki nastoykasi bilan ho'llangan turunda 5–6 daqiqa davomida qo'yilganda yaxshi gemostatik samara kuzatildi va 10–30 daqiqa ichida qon ketish to'xtadi. 2 bemorda elektrokoagulyatsiyaga, 1 bemorda esa tikishga murojaat qilishga to'g'ri keldi.

Adenomektomiya vaqtida gemostaz 5–6 daqiqa davomida lagochilus damlamasi bilan ho'llangan turunda yordamida vaqtinchalik tamponada qilish orqali amalga oshirildi. Odatda 1 yoki 2–3 marta qisqa muddatli tamponada yetarli bo'ldi. 60 bemordan 59 tasida gemostaz shu usul bilan ta'minlandi, faqat 1 bemorda adenoma o'rnini tikish talab qilindi.

Muhim jihati shundaki, 2-jadvaldagi raqamli ma'lumotlarga ko'ra, qon ketishga moyillik ko'rsatkichlari, UTT natijalari va buyraklarning funksional holati normallashtgan yoki normaga yaqinlashgan. Bu lagochilus damlamasi va nastoykasining kuchli gemostatik xususiyatini tasdiqlaydi.

Muhokama. Amaliy shifokorlar, jumladan urologlar, o'z hududlarida o'sadigan dorivor o'simliklardan olinadigan gemostatik preparatlarni qo'llashga katta qiziqish bildirmoqdalar.

Vodorod peroksidi, adrenalin, epsilon-aminokapron kislotasi, kaprofer, mum, infuzol, kollagen plastinkalar kabi mahalliy gemostatik vositalar bir qator nojo'ya ta'sirlarga ega (to'qimani tirnash, kuydirish, qotirish, nekroz, toksik ta'sir), bundan tashqari, ularning narxi ham yuqori.

Uretrorragiyali 32 bemordan 16 tasida qon ketish uretra shikastlanishidan keyin yuzaga kelgan (9 tasida iatrogen — asbobiy tekshiruv va bujirlash vaqtida, 5 tasida chanoq suyaklari sinishi, 2 tasida jinsiy olat shikastlanishi natijasida). Lagochilus damlamasi bilan instillyatsiya 32 bemordan 29 tasida yaxshi gemostatik ta'sir ko'rsatdi va 10–30 daqiqa ichida qon ketish to'xtadi. 2 bemorda shoshilinch epitsistostomiya va elektrokoagulyatsiya, 1 bemorda esa uretrani birlamchi tikish zarur bo'ldi.

Gemorragik sistitda siydik pufagi bo'shlig'iga uch kanalli kateter orqali 2–3 kun davomida instillyatsiya yoki irrigatsiya qilish makrogematuriyaning yo'qolishiga olib keldi, 3–5 kun ichida 10 bemorda (71,4%) eritrotsituriya bartaraf etildi.

Barcha bemorlarda ishuriya, 9 bemorda esa 3–5-kunlarda leykotsituriya yo‘qolishi lagochilus preparatlarining nafaqat qon to‘xtatuvchi, balki yallig‘lanishga qarshi ta’sirga ham ega ekanini ko‘rsatadi.

Lagochilus nastoykasi operatsiya vaqtida (37 bemor) operatsion yara gemostazini ta’minlashda, shuningdek, operatsiyadan keyingi davrda drenaj naychalari olib tashlanganda yuzaga kelgan qon ketishlarda (3 bemor) va operatsion yarani qayta ko‘zdan kechirishda (2 bemor) yaxshi samara bilan qo‘llanildi.

Xulosa. Lagochilus damlamasi va nastoykasini qo‘llash gemostaz texnikasini soddalashtiradi, pastki siydik yo‘llari va operatsion yaralardan qon ketishini to‘xtatishning ishonchli farmakologik usuli hisoblanadi, qon ketayotgan to‘qima yuzasining optimal tuzilishi va fiziologik tiklanishi uchun sharoit yaratadi (kam yoki noinvazivlik). Eng muhimi, bu usul gemostazning boshqa turlariga nisbatan ancha arzon hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. Гафаров Р.Р., Хамроев Г.А., Туйчиев А.П., Курбонов О., Хошимов Р. Местный фармакологические метод гемостаза при урологические кровотечениях. Всеукраинские медицинских журнал молодых ученых. Материалы III международного медико-фармацевтического конгресса студентов и молодых ученых. Урология и нефрология. Черновц 2016; 559.
2. Исмаилов Б.А., Ким О.В., Садыков Р.А., Алимов М.М., Мирзаахмедов Б.М. Доклиническая оценка биосовместимости отечественного гемостатического имплантата гепроцель. Мед. журнал Узбекистана 2017; 2: 94-99.
3. Исмаилов Б.А., Садыков Р.А. Применение нового гемостатического имплантата гепроцель на различных органах брюшной полости. Хирургия Узбекистана 2017; 3:180-181
4. Исмаилов Б.А., Садыков Р.А. Эффективность гемостатического имплантата гепроцел при паренхиматозном кровотечении из печени в эксперименте. Хирургия Узб., 2018; 3(79): 13-14.